

El vi ha estat i és molt més que el resultat de la fermentació del most, més que una simple beguda o una mercaderia. Es tracta d'un producte de consum que alhora ens aporta una experiència per als sentits, és signe de distinció social i un element simbòlic present en rituals i litúrgies diverses. El vi està associat a tot tipus d'actes públics i privats, a una història i a un paisatge on les vinyes formen part de la identitat d'un territori.

Hi ha regions on el vi ha estat la principal font generadora de riquesa i per tant l'economia ha girat gairebé exclusivament al voltant de la seva producció i comercialització. En aquests llocs les circumstàncies generals que ha viscut el sector vitivinícola han condicionat la dinàmica de la col·lectivitat. Aquest, sens dubte, és el cas del Priorat.

Efectivament, la conjuntura que s'ha trobat a cada moment el sector vitivinícola català ha tingut una repercussió directa en el desenvolupament socioeconòmic del Priorat. L'objectiu d'aquest article és oferir una visió de l'evolució històrica del Priorat articulant-la amb les dinàmiques externes de la producció vinícola. L'última part vol reflexionar sobre els espais de treball, sobre com els cellers s'han adaptat en cada moment a les necessitats de la producció i a les demandes del mercat.

Priorat era el nom que rebien les terres que formaven part del senyoriu del Prior de la Cartoixa d'Escaladei, format per sis poblacions –Gratallops, la Morera de Montsant, Poboleda, Porrera, Torroja del Priorat, la Vilella Alta– a les quals es van afegir els municipis de Bellmunt del Priorat, la Vilella Baixa, el Lloar i part dels de Falset i el Molar per a formar l'actual Denominació d'Origen Qualificada Priorat. La producció vinícola de la resta dels pobles de la comarca administrativa del Priorat està protegida sota la Denominació d'Origen Montsant.

En aquest article ens ocuparem dels territoris de la Denominació d'Origen Qualificada Priorat. Les raons de delimitar l'àmbit d'estudi responen a l'evidència, posada de manifest al llarg de la

investigació, que la realitat històrica del Priorat d'Escaladei difereix dels municipis de la comarca administrativa. Sense entrar en qüestions enològiques, ni d'origens, les característiques orogràfiques de la zona han condicionat possibilitats de desenvolupament i sobretot, han dificultat l'existència de vies de comunicació. Fins fa poques dècades, eren pobles gairebé aïllats que tenien un dèficit important d'infraestructures i serveis, en els quals la crisi del món rural havia fet mossa, fins a arribar a afirmar que es tractava d'uns pobles sense futur. Els resultats foren municipis despoblats, vinyes abandonades, tancament d'empreses i cooperatives obsoletes.

La situació va arribar a un punt que semblava irreversible. Però a principi dels anys vuitanta un grup de persones coneixedores del món del vi i convençudes del potencial que podien arribar a tenir els vins del Priorat es van llançar a recuperar vinyes velles i a plantar-ne de noves utilitzant tècniques més rendibles com els abancalats que permetien l'ús de maquinària per a algunes feines.

En pocs anys les expectatives de la zona han canviat radicalment. En pràcticament una dècada s'han doblat les extensions, així com el nombre de viticultors inscrits en la denominació. Si a començament dels anys noranta no arribaven a la desena els cellers que elaboraven vi i malvenien la producció a doll, avui passen de seixanta i es comercialitza pràcticament tot embotellat.

Ningú, ni els més optimistes podien arribar a imaginar l'emergència de la zona. Els resultats d'aquesta conjuntura són la generació de noves rendes, que comencen a frenar el dramàtic procés de despoblament que ha sofert la zona. La reinversió dels rendiments permet un increment progressiu de la capacitat de generar riquesa. La rehabilitació d'antics cellers i les noves edificacions milloren l'entorn urbà i potencien el desenvolupament d'altres sectors econòmics com el turístic.

LA LLEGENDA

Van ser els monjos cartoixans procedents de la Provença, establerts el 1194 al peu de la serralada del Montsant, els primers a reconèixer i saber aprofitar les qualitats del territori per al conreu de la vinya i l'elaboració del vi. De ben segur que els cartoixans escolliren aquell indret perquè reunia les condicions adequades per atendre els preceptes de l'orde de solitud, contemplació i recolliment, mentre que l'existència d'aigua els assegurava la subsistència. Tanmateix, en llocs carregats de valor simbòlic la tradició construeix la seva pròpia versió dels fets i la història es converteix en llegenda.

La narració explica com el rei Alfons I el Cast va enviar dos cavallers a recórrer el país per tal de localitzar un lloc idoni perquè l'orde dels cartoixans s'instal·lés a Catalunya. Un cop arribaren al peu del Montsant els cridà l'atenció la singular bellesa de l'indret i preguntaren a un pastor sobre el lloc. A més d'informar-los, el pastor els va explicar un fet sobrenatural que des de feia temps succeïa al bell mig de la vall. En el pi més alt apareixia una escala per on pujaven i baixaven els àngels. El pretext els fou servit, els cavallers ho comunicaren al rei, el qual va oferir aquella contrada a l'orde. Els cartoixans van aixecar l'altar del temple dedicat a Santa Maria a l'indret on es trobava l'arbre. La història va donar nom al monestir i alhora ha generat una iconografia fortament arrelada al territori.

EL VI EN EL TEMPS DELS CARTOIXANS

A l'edat mitjana el vi es convertí un aliment essencial de la dieta. Per aquesta raó, a mesura que els se-nyors feudals anaven conquerint territoris als musulmans, els nous pobladors s'afanyaven a plantar vinya entre d'altres productes necessaris per a la subsistència. El vi es convertí en un producte de prestigi per a les classes benestants i un component indispensable en els rituals religiosos

cristians, per la qual cosa la vinya va tenir un impuls més gran en els territoris ocupats per ordes religiosos.

Tanmateix, són escasses les referències escrites sobre la presència de vinyes o la producció de vi al segle XIII. De fet, la primera notícia coneguda és del 1218 sobre el monestir cistercenc del Bonrepòs, al terme de la Morera. En un inventari de 1204 s'enumeren vinyes, bótes i cups. Aquest monestir va passar a formar part d'Escaladei al segle XV. També en documents de 1263, quan Escaladei adquireix el terme de Porrera, s'especifica que compra terres, drets, les bótes i totes les eines necessàries per a l'elaboració, del vi, tant les que hi havia al poble com les que es localitzaven a les muntanyes de Prades.

Amb els anys la Cartoixa d'Escaladei creix i es consolida com a senyoria feudal. S'instal·len granges a llocs estratègics que seran el nucli dels actuals pobles: Gratallops, Poboleta, la Morera, Porrera, Torroja del Priorat i la Vilella Alta. Encara que no disposem de dades exactes, els documents de l'època fan pensar en un progressiu augment dels camps de conreu. A través del pagament dels delmes —desena part de la collita que es lliurava al prior— coneixem la varietat de productes que s'obtenien de la terra. Poboleta, per exemple, el 1425 satisfia delmes sobre tots els grans, llegums, olives, farratges, vímet, alls, cebes i vins. Així doncs, el vi complementa altres productes de primera necessitat.

Els cartoixans fomentaren l'expansió del conreu de la vinya i descobriren les excel·lents aptituds de la zona per a l'elaboració del vi. Coneixien perfectament els terrenys més adequats per a cada varietat de raïm, feien estudis enològics i establien estratègies comercials segons ens consta en un manual procedent d'Escaladei: «Quant hagen de plantar vinya tingan compte en les plantes que se han de plantar en lo terme de casa —d'Escaladei—, perquè no totes les plantes son bones, ni maduren per ser la terra freda; en particular plantes que se han d'emparar. De la verema negra sols convé plantar de la garnatxa i mataró; lo parrell i comtes picapoll no convé plantar-ne, perquè no madura a bé que és bona verema i carrega molt, que esta planta sols convé en terra calenta». Escaladei elaborava vins de diverses classes: vi vermell, blanc, garnatxa, vi moscat o moscatell, vi remoscat, vi grec i malvasia.

L'EXPANSIÓ DE LA VINYA I EL COMERÇ D'AIGUARDENTS

A final del segle XV i bona part del XVI, mentre molts països europeus viuen

temps de bonança econòmica, Catalunya es troba en un període d'inestabilitat política i d'estancament social i econòmic. En aquest context floreix la indústria holandesa de l'aiguardent i una classe benestant anglesa que genera una forta demanda de begudes alcohòliques. El sud de França havia estat, fins aleshores, el principal subministrador de vins als comerciants britànics i holandesos, però els esdeveniments polítics a Europa generaren enemistat i bloqueigs comercials entre aquests països i la situació es capgirà. Catalunya es convertí en el principal proveïdor i passà a controlar els mercats internacionals de vi i d'aiguardent. Alhora, la viticultura es començà a recuperar afavorida per un període de pau i optimisme i un augment demogràfic significatiu gràcies a la immigració procedent sobretot d'Occitània.

Fou a conseqüència de la demanda internacional de vins i aiguardents que el Priorat començà a especialitzar-se en la producció vinícola. L'aiguardent representava una bona mercaderia d'intercanvi, i a l'inrevés del que passava amb els vins, ofería estabilitat, no es feia malbé i s'usava com a beguda forta a les llargues travessies marítimes. S'afegia aiguardent als vins per tal d'augmentar-ne la graduació i mantenir més temps el producte en bon estat. Un pagès de Porrera, a final del segle XVIII, aconsellava «posar a la bóta cada 8 càrregues de vi, 4 cortés d'aiguardent refinat». De quatre parts de vi en quedava una d'aiguardent. Per tal d'estalviar costos en el transport la destil·lació es feia en la mateixa localitat. Així doncs, a començament del segle XVIII eren molts els pobles que demanaven permís per instal·lar fàbriques d'aiguardent anomenades olles o també fassines. Els primers establiments coneguts al Priorat foren els de Poboleta, el 1710, la Morera de Montsant, el 1743, i la Vilella Alta, el 1773.

La proximitat geogràfica del Priorat respecte a la ciutat de Reus va afavorir la demanda de vins de la zona. Al llarg del segle XVIII, Reus fou el centre de fabricació d'aiguardent més important de Catalunya i es convertí en una de les principals places mercantils des d'on les grans companyies organitzaven expedicions comercials que sortien dels ports de Salou, de Tarragona i, en menor mesura, de Cambrils. D'aquí ve l'origen de la mítica expressió «Reus, París i Londres». Així, per exemple, el port de Salou va passar d'embarcar una mitjana de 68.609 càrregues entre 1773 i 1775 a embarcar-ne 98.520 entre 1797 i 1798. Els ports de destí eren el nord d'Europa, especialment francesos, holandesos i anglesos, i les colònies americanes.

Entre 1731 i 1815 el paisatge del Priorat canvià radicalment i els boscos es

van anar convertint en camps de vinyes. Així, per exemple, el 1752 la vinya a Torroja representava el 47,7% dels conreus, mentre que el 1818 havia passat a ocupar-ne el 93,51%. Un altre exemple d'aquesta transformació el trobem a Gratallops, on al període 1804-1808 el vi representava quasi el 70% del total de la renda agrària. Al llarg del segle XVIII s'acumularen grans capitals. La comarca nedava en l'abundor, tal com s'afirma en un informe comercial del 1796: «las gentes del Priorat están acostumbradas a vender sus vinos a 12, 13, 14, 15, 16 y 17 libras, con esto están llenos de dinero, carecen de necesidades». Escaladei va arribar en aquests anys a tenir les rendes més altes entre tots els monestirs de la diòcesi de Tarragona.

L'increment del nivell de vida va portar les poblacions a intentar alliberar-se de les càrregues feudals, del tot anacròniques, però que encara subsistien i pesaven damunt la població. Poboleta, Porrera i la Morera mantingueren una llarga sèrie de plets contra el senyoriu d'Escaladei. A Porrera, el 1764, quan el monestir va pretendre una aplicació massa rigorosa del delme, algú va calar foc a dues pipes d'aiguardent de la casa dels frares que hi havia al poble, que esclataren i vessaren el líquid encès; anys després, en no haver solucionat res, el sabotatge va consistir a extreure una gran quantitat de vi d'un dels cups de la casa.

El testimoni del viatger anglès Henry Swinburne, el 1775, ens confirma la bona fama de què gaudien els vins del Priorat en un comentari referit a la ciutat de Reus: «Les principals produccions de Reus són: el vi i els licors. De vi, el millor per a beure és el que es cull a les muntanyes que pertanyen als cartoixans; el vi del pla produeix els alcohols més aviat per a cremar».

L'EDAT D'OR DE LA VITICULTURA

Al segle XIX la vinya és el primer conreu de Catalunya, i al Priorat continuen augmentant les extensions destinades a vinyes en detriment del bosc i les terres ermes. La supressió de les comunitats religioses pels règims liberals va suposar la fi del Priorat com a jurisdicció feudal i la destrucció del monestir d'Escaladei. El 1820 el govern va abolir les comunitats monacals i el 1821 es va subhastar el seu patrimoni. Tanmateix, el 1823 va ser novament instaurada la monarquia absolutista i els monjos d'Escaladei van retornar i recuperar part dels seus béns. Però finalment, cap al 1835, un nou canvi de govern suprimí els ordes religiosos per segon cop, però aquesta vegada Escaladei va ser abandonat i tot seguit saquejat,

i les propietats definitivament venudes i comprades per comerciants i hisendats que no dubtaren a posar una bona part de les terres en producció.

A partir de 1840 s'enceta un nou període de bonança econòmica per al Priorat. Amb la supressió dels delmes, el 1841, es produí un canvi en les formes de producció encara d'arrels feudals cap a un incipient model capitalista que permet un augment significatiu en les rendes dels pagesos. La superfície plantada tornà a incrementar-se ràpidament, atès que es posaren en producció les propietats d'Escaladei que en un 80% encara restaven incultes. En una finca situada al terme de Porrera la vinya va passar de 7 jornals el 1800 a 145 jornals el 1846. L'estímul dels guanys del vi i les exigències de mà d'obra dels treballs vinícoles afavoriren l'establiment de les noves famílies i un augment demogràfic significatiu.

Aquesta prosperitat de la viticultura es veié trencada a començament de la segona meitat de segle per l'aparició d'una malaltia desconeguda fins aleshores: l'oïdi, anomenada popularment malura vella o cendrosa. Les collites dels anys 1854-1855 es van reduir a una desena part de l'habitual fins que el 1860 es va descobrir el remei. A partir d'aquest moment ensofrar fou una tasca més i una despesa anual del conreu.

Pocs anys després, els vinyers europeus van ser envaïts per una nova malaltia: el 1868 aparegué la fil-loxera a França, des d'on s'estengué ràpidament. La producció de vi francès es reduí i fou necessari importar-ne grans quantitats per satisfer la pròpia demanda interna. Catalunya, amb les plantacions intactes, es trobava en una situació immillorable per abastir el mercat. El sector vinícola visqué un període d'eufòria econòmica, l'anomenada febre d'or de la viticultura catalana.

Encara que els vins del Priorat mantenen un alt prestigi es continuaven venent exclusivament a dojo a través dels majoristes. Els comerciants compraven els vins directament als productors; després de les corresponents manipulacions, s'expedien cap als mercats consumidors. La principal finalitat del vi del Priorat era el cupatge, sobretot amb vins francesos, que gràcies a les grans qualitats dels vins prioratins milloraven sensiblement. La casa francesa Viòlet, durant moltes dècades, va comprar grans quantitats de vi de la zona per elaborar el Byrrh, un vi tònic aperitiu molt popular.

Les exposicions universals que s'organitzaren al llarg del segle XIX comptaren amb una bona presència de productors prioratins. Així, per exemple, a l'Exposició Internacional de París de 1878 es van presentar vins macabeus, garnatxes, moscatells, carinyenes, malvasies,

blancs, rancis, dolços... Els comentaris del moment en destacaven la força alcohòlica —de 17 a 19 graus—, la gran quantitat de les matèries extractives, l'aroma agradable i una elaboració força acurada. L'assistència a les exposicions va permetre al propietari posar-se al dia dels estudis d'enologia i conèixer els darrers avenços tecnològics. A final de segle es comencen a emprar les trepitjadors, les premses de fusta substituïdes per les de ferro, mentre que les tisoires de veremar van arraconant els falçons.

La gran demanda de vins, les altes cotitzacions i la pressió demogràfica provocaren que s'incrementés l'extensió de superfície cultivada malgrat la proximitat de la fil-loxera. En tots els vessants, en els costers, per drets i pedregosos que fossin, van desaparèixer boscos, es construïren marges i es poblaren de vinya. Entre 1884 i 1886 els vins van aconseguir un bon preu. Però el 1887 començà una crisi comercial que s'agreujà posteriorment amb els efectes devastadors de la fil-loxera.

LA PLAGA DE LA FIL-LOXERA

La crisi del sector vinícola s'inicià el 1887 per una fulminant baixada dels preus provocada per la reducció dràstica de les exportacions. D'una banda França posà dificultats a l'entrada de vi procedent de Catalunya i de l'altra es van perdre els mercats colonials. Alhora, les vinyes franceses, replantades pràcticament en la seva totalitat, van començar a produir.

En aquest context de davallada econòmica, apareix la plaga de la fil-loxera al Priorat. L'esperança que el coll d'Alforja, Puigcerver, la Teixeta i l'Argentera actuessin com a muralla orogràfica es va perdre quan el 1893 va aparèixer l'insecte al municipi de Porrera, concretament el 27 de juny a la Solana de les Viudes. L'any següent la fil-loxera ja es troba a la Vilella Alta i Gratallops, el 1895 ataca el Lloar i el 1896 s'estén cap a la Morera del Montsant. Amb pocs anys la plaga va acabar amb les prestigioses vinyes del Priorat i amb la collita de tota la comarca.

La substitució de les vinyes autòctones per ceps de peus americans indemnes a l'insecte —Vitis rupestris— fou l'única sortida possible per refer l'economia de la zona. L'abrupta orografia dels terrenys prioratins no possibilitava la reconversió de la vinya a d'altres conreus. El desastre de la plaga portà una desorientació general: es temia la desaparició de les varietats autòctones, es qüestionava la longevitat dels nous ceps i es dubtava de la qualitat del fruit. Tot i la bona disposició dels prioratins, la replantació fou cara i lenta. Començà per les finques més productives, properes als nuclis de població, mentre que els costers més allunyats s'anaren replantant amb

més lentitud. Els de difícil accés o de pendent mai van tornar a ser conreats. La fil-loxera va produir canvis en les extensions dels conreus i en el paisatge.

La replantació va implicar la reducció de la diversitat de varietats conreades fins aleshores, i la difusió de les ja dominants de garnatxa i carinyena, afavorida aquesta última per la millor adaptació de l'empelt al peu americà. En menor proporció es van utilitzar varietats com la malvasia, el macabeu, el picapoll, el moscatell, el pansal, el tendra, el pedro ximenes... alhora, el patró americà més generalitzat fou el rupestris lot, riparia. Les noves plantacions requerien moltes més labors i major especialització que no pas les d'abans de la fil-loxera. Els tres anys d'espera fins aconseguir una mínima collita van agreujar la situació econòmica dels pagesos. De fet, sense la creació dels sindicats i les caixes rurals el viticultor difícilment hauria pogut fer front a les despeses de replantació i als costos de producció. El Sindicat Agrícola i Caixa Rural d'Estalvis Préstec del Priorat, l'any 1905, creat una any abans, va gestionar mil quatre-cents setanta-nou operacions de préstec.

Davant la manca de perspectives de millora del sector vinícola i les escasses possibilitats laborals, el Priorat visqué un procés de despoblació. Amb la primera crisi del sector vitivinícola el 1887, anys abans de l'arribada de la fil-loxera, ja va tenir un primer èxode de població, que s'accentuà amb els efectes devastadors de la plaga. Entre el cens de 1887 i el de 1900 el Priorat passà de 9.365 a 6.757 habitants.

LA DAVALLADA DEL SECTOR VINÍCOLA

Al llarg del primer terç del segle XX la crisi s'agreujà considerablement. La pessima política econòmica del govern espanyol, que coincidiria amb uns anys de males collites a causa d'una sequera persistent, va portar el sector vinícola a una situació insostenible. Acabada la Primera Guerra Mundial, el 1917, les despeses de producció, tant els productes que el pagès adquiriria com el cost de la mà d'obra, havien augmentat quasi un 100%. Per altra banda, el preu de venda s'havia mantingut estable a causa de la gran quantitat d'excedents de vi que hi havia als mercats. En conseqüència el viticultor perdia diners en cada collita, i durant alguns anys va arribar fins i tot a vendre a un preu inferior al del cost. Aquest desequilibri entre ingressos i despeses es va mantenir al llarg de les dues dècades següents. La manca d'uns ingressos raonables per fer front a les noves plantacions i a l'adaptació de l'explotació al sistema capitalista van restar al viticultor capacitat per superar el mal moment.

A més, el govern francès dictaminà una llei que impedia que els vins estrangers s'utilitzessin per al cupatge. Això impossibilitava pràcticament totes les exportacions, ja que el cupatge era el destí final dels vins espanyols i especialment els del Priorat. Alhora, els vins eren adulterats per comerciants i detallistes. El Priorat era víctima d'un doble frau: a més de la manipulació s'utilitzava el nom de Priorat per vendre vins que res tenien a veure amb els que es produïen als sòls de llicorella, amb perjudici del prestigi aconseguit fins aleshores. Un contemporani el 1923 ho denunciava: «Només cal recórrer qualsevol carrer de Barcelona i veure en lletres ben grosses 'Vinos del Priorato', i si entreu a un de dits establiments i demaneu vi del Priorat vos serviran una mixtura indecent que ni ha estat mai vi ni menys del Priorat». Bona part dels establiments que comercialitzaven vins tenien entre els seus productes una bóta amb un vi procedent suposadament de la zona del Priorat com a reclam de qualitat.

EL MOVIMENT COOPERATIU

Una de les iniciatives que es portaren a terme per superar les circumstàncies fou el foment i la creació de cooperatives. La filiació en sindicats agraris va permetre als mitjans i petits propietaris organitzar-se per fer front de manera col·lectiva a la difícil situació. L'associacionisme els va possibilitar la compra de productes a més bon preu, fórmules de comercialització més avantatjoses, la renovació de maquinària i sobretot resoldre el problema de l'escassetat de mà d'obra que amb les successives onades migratòries havia deixat el Priorat sota mínims.

Per a la gent del Priorat la creació dels sindicats fou un esforç titànic de voluntarisme i altruisme en un moment de recessió econòmica. En la majoria de casos, els crèdits per a la construcció dels edificis i per a la compra de maquinària es van aconseguir posant com a garantia els patrimonis particulars dels socis. El 1917 s'organitzà el Sindicat Priorat de Scaladei a Gratallops i el de Bellmunt, dos anys més tard el denominat Sindicat Agrícola del Priorat de la Vilella Baixa. A la Vilella Alta es va crear el 1926 una cooperativa de consum i el Sindicat d'Agricultors es fundà el 1933. Al Lloar un grup de pagesos comprà un antic celler on es va elaborar la primera collita el 1930. A Porrera el Sindicat Agrícola es va organitzar el 1932 i el de Torroja, el 1934, amb el nom de Sindicat Agrícola Centre del Priorat.

L'organització en sindicats requeria un canvi de mentalitat i una manera de fer diferent en uns moments en què el sector necessitava noves pràctiques de conreu, assessorament en l'ús dels adobs i tractaments fitosanitaris i millora

dels processos d'elaboració, de conservació i de comercialització del vi.

LA PROTECCIÓ D'UN NOM

La crisi del sector vitivinícola va afectar tot el territori català, però en zones com el Priorat es féu més intensa. A les conseqüències generals al Priorat s'hi afegia la poca productivitat de les vinyes, alts costos de producció i per tant escassa rendibilitat, i a això s'hi sumava l'increment que representava el transport de la verema o del vi en una zona d'orografia accidentada i sense xarxes de comunicació.

Tot i aquests entrebancs, els prioratins eren conscients de l'excel·lent qualitat dels seus vins, i algunes persones van començar a difondre la idea que potenciant-la podien fer front a la crisi. Proposaven que el viticultor prengués consciència de les possibilitats dels seus vins i deixés de vendre'ls com a vins de l'any sotmesos a l'especulació dels comerciants i que es plantegés la possibilitat d'elaborar reserves i de vendre-les amb les degudes garanties. Una publicació local de 1922 es feia ressò del tema: «El vi del Priorat te gran anomenada; el vi del Priorat ja te un nom acreditat; el vi del Priorat és d'una qualitat tan superior, pel seu tast, graduació, aroma característica i consistència, que no es desfa, que, com més vell és, més millora, que podria competir amb els vins de marca més acreditats. Aquest vi elaborat convenientment, fent-ne vins de marca i venent-lo embotellat, seria una gran riquesa, però, ara, d'aquest tresor que és nostre vi, no en fem res; els nostres vins van al comerç per adobar caldos de poca qualitat d'altres comarques, però pagant-nos-el al preu corrent com un vi ordinari: això explica la misèria del Priorat».

Per portar a terme aquest projecte, i com a una proposta més de solució per afrontar la davallada, calia una marca, un nom que protegís i garantís la procedència del vi tal com s'havia fet en altres zones vinícoles. L'objectiu era recuperar el nom de Priorat i que només els vins procedents dels municipis que havien pertangut a l'antiga jurisdicció de la Cartoixa el poguessin emprar. La fama internacional dels vins del Priorat i la gran demanda de mitjan del segle XIX havien motivat l'ús i abús del nom per part dels comerciants i s'aplicava a qualsevol vi d'alta graduació i abundant color elaborat al sud de Catalunya. Per iniciativa d'un propietari de Torroja, el 1927, es fa una crida pública per demanar la col·laboració dels ajuntaments i de tots els interessats. Des de Porrera s'afegiren activament a la causa organitzant una campanya de sensibilització pels set municipis que havien pertangut a la jurisdicció del Priorat d'Escaladei.

Els ajuntaments acorden reivindicar, a més de la unitat històrica per l'antiga dependència del prior, una unitat geogràfica basada en criteris enològics. El moviment desvetllà eufòria i un bri d'esperança entre els viticultors del Priorat, disposats a arribar on calgués per tal «que els nostres vins siguin els únics amb l'etiqueta Priorat, l'autèntica, la invariable, puguin llançar-se al mercat. Hi haurà protestataris, s'haurà de vencer fortes resistències; segurament que sí. Però tenim de la nostra banda la raó, i posarem la nostra causa en mans dels alts poders de l'Estat. Els tècnics, doncs, en última instància, donaran els límits precisos». Es creà una comissió i el 22 de juliol de 1928 s'adreça una instància al Ministeri de Treball exposant els objectius de la iniciativa.

En un principi la idea trobà bona acollida entre les principals associacions agrícoles de la zona encara que, lògicament, originà certa polèmica. Polèmica que es suma a la generada per les discussions sobre la divisió territorial de Catalunya impulsada per la Generalitat el 1931, tot envoltat en l'ambient d'exaltació social i política que caracteritzà els anys de la República. Al desembre de 1931 tingué lloc a Falset una assemblea de delegats i alcaldes en què s'acceptà que els límits administratius i els límits enològics no coincidissin i que fossin els tècnics els responsables d'establir la delimitació.

L'Estatut del vi promulgat el 1932 pel ministeri d'Agricultura, pel qual es regulava la creació dels consells reguladors, ja reconeixia el Priorat com una zona vitivinícola a protegir. El 5 de setembre de 1933 es publicava l'ordre per la qual es constituïa el Consell Regulador de la Denominació d'Origen Priorat, amb seu social a l'Estació Enològica de Reus, el director de la qual actuaria com a president, i establia un termini de trenta dies per a redactar el seu reglament. Per diverses circumstàncies no va ser fins al gener de 1935 que es repengueren les gestions. El mes d'abril d'aquell any s'aprova un projecte que dividia les zones de producció en dues: la denominada Priorato Scala-Dei, que comprenia els set pobles que havien estat dels cartoixans, i un altra de caràcter més comercial, que es denominava únicament Priorato. L'interès per part dels comerciants d'incloure-hi els municipis de Gandesa i Corbera i l'oposició dels pobles del Priorat a admetre'ls van fer fracassar el projecte.

L'esclat de la Guerra Civil al juliol de 1936 va aturar el camí cap a la garantia de qualitat enològica. Anys més tard les tensions van continuar i no fou fins al 1954 que es va aconseguir aprovar un reglament. Tanmateix, ja era massa tarda per a la recuperació socioeconòmica de la zona, castigada per la despoblació i la crisi generalitzada de les àrees rurals. El Consell Regulador no va poder respondre a les expectatives generades i la millora del sector no es va portar a terme.